

12.10.2022

Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hankkeen hankeryhmän kokous

Aika ti 11.10.2022 klo 11.00–15.56
Paikka Säätytalo (Helsinki), sali 23
Osallistujat Tanja Lahti, hankepäällikkö, VM puheenjohtaja
Olli-Pekka Rissanen, johtava asiantuntija, VM varapuheenjohtaja (poissa)

Jäsenet:

Lotta Engdahl, erityisasiantuntija, LVM
Mika Tuikkanen, johtava tietohallintoasiantuntija, MMM (poissa)
Sami Niinimäki, opetusneuvos, OKM
Tuula Helander, johtaja, STM (poissa)
Tiina Salminen, johtava asiantuntija, TEM
Jani Heikkinen, neuvotteleva virkamies, VM (myös sihteeristön jäsen, poissa)
Anssi Hänninen, erityisasiantuntija, YM
Tarja Riihisaari, toimialan johtaja, Ilmatieteen laitos (poissa)
Antti Kosonen, innovaatiojohtaja, Maanmittauslaitos
Kaisu Harju, ryhmäpäällikkö, Suomen ympäristökeskus
Hannele Orjala, tietopalvelujohtaja, Tilastokeskus
Ville Henttonen, erityisasiantuntija, Liikenne- ja viestintävirasto
Pasi Rautio, projektipäällikkö, Helsingin kaupunki
Markku Rimpelä, strategiajohtaja, Hämeenlinnan kaupunki (poissa)
Katariina Valtonen, kehittämisspäällikkö, Kouvolan kaupunki (poissa)
Martti Vanala, ICT-kehittämisspäällikkö, Kuopion kaupunki (poissa)
Pekka Kantola, tietohallintojohtaja, Kuusamon kaupunki
Elisa Kettunen, kehittämisspäällikkö, Kuntaliitto
Mikko Hoikka, toimialajohtaja, Medialiitto (poissa)
Tarmo Toikkanen, toiminnanjohtaja, Open Knowledge Finland
Ville Peltola, johtaja, Teknologiateollisuus (poissa)

Pysyvät asiantuntijat (sihteeristö):

Mika Honkanen, kehityspäällikkö, Digi- ja väestötietovirasto
Heidi Innanen, hankekoordinaattori, VM

Kutsutut asiantuntijat:

Riitta Autere, neuvotteleva virkamies, VM

Antti Helin, neuvotteleva virkamies, VM

Essi Kaukonen, erikoissuunnittelija, Tilastokeskus

Nico Kärjäjoja, suunnittelija, VM

Salla Rausmaa, Manager, Owl Group Oy (asiakohta 2)

Mia Toivanen, Partner, Owl Group Oy (asiakohta 2)

Tilaisuus aloitettiin Säätytalon salissa 10 (1. krs) klo 11.00–12.00 yhteisellä lounaalla, jonka jälkeen siirryttiin saliin 23 (2. krs) varsinaiseen kokoukseen.

1. Hankkeen tervehdys

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 12.00 ja toivotti osallistujat tervetulleiksi kokoukseen, joka on hankkeen toimikauden aikana ensimmäinen läsnäkokous.

Kerrattiin tiiviisti hankkeen kulkua vuodesta 2020 alkaen. Hankeryhmää kiitettiin aktiivisesta osallistumisesta hankkeen eri kokoonpanoihin ja tilaisuuksiin. Todettiin, että tavoitteena olleet tuotokset ovat valmistuneet aikataulun mukaisesti ja niihin voidaan olla tyytyväisiä. Tuotosten ylläpitoa ja käyttöönoton edistämistä on tarkoitus jatkaa ensi vuonna erikseen sovittavalla tavalla.

Esiteltiin lyhyesti kokouskäytännöt ja agenda. Kokouksen ensimmäinen osuus keskittyi hankkeen reflektointiin Owl Groupin fasilitoiman työpajan muodossa. Toisessa osuudessa suunnattiin katse tulevaisuuteen ja visioitiin tulevia tietopolitiikan toimia viiden vuoden aikajänteellä. Visioinnin tavoitteena oli saada arvokasta evästystä tulevien toimien suunnitteluun, vaikkakaan tässä vaiheessa ei voida luvata mitä lopulta tullaan toteuttamaan.

Käytiin lyhyt esittäytymiskierros.

Päätös: Merkittiin tiedoksi hankkeen tervehdys.

2. Hankkeen reflektointi

Hankkeen loppuarvioinnin toteuttava Owl Group Oy fasilitoi hankeryhmälle työpajan, jossa reflektointiin sidosryhmille lähetetyn kyselyn alustavia tuloksia sekä haastatteluissa tunnistettuja riskejä ja mahdollisia ratkaisuja niihin.

Sidosryhmille suunnattuun kyselyyn oli saatu noin 150 vastausta. Asiantuntijahaastatteluista oli koottu työpajaa varten yhteenveto riskinäkökulmasta. Owl Groupille työpaja oli yksi loppuarvioinnissa käytettävistä arviointimenetelmistä. Pyydettiin huomioimaan, että kyselyn tulokset eivät missään nimessä ole arvioinnin lopullisia tuloksia.

Kerrottiin, että arvioinnin tuloksena syntyy analyysi hankkeen toteutuksesta, tuloksista ja vaikutuksista suhteessa sille asetettuihin tavoitteisiin sekä konkreettisia suosituksia esim. vastaavien hankkeiden toteuttamiseen jatkossa.

Nostoja kyselyn tuloksista:

- Hankkeen tunnettuus: valtaosa vastaajista tunsi hankkeen jollakin tasolla, vajaa neljäsosa ei tuntenut hanketta lainkaan.
- Hankkeen tavoitteiden tärkeys omalle organisaatiolle: pääosin hankkeen tavoitteet koettiin tärkeiksi.
- Hankkeen tuotosten merkitys omalle organisaatiolle: mitä konkreettisemmasta tuotoksesta on kyse, sitä suuremmaksi merkitys on koettu oman organisaation kannalta.
- Hankkeen vaikutus organisaatioon: hankkeen vaikutus nähtiin melko vähäisenä, tähän vaikuttaa lyhyt hankekausi ja vastaajien erilaiset taustat. Positiivisena nähtiin, että viidesosa vastaajista tunnistaa tiedon laatua käsiteltävän organisaatiossa aiempaa enemmän. Keskustelun lisääntymistä tunnistettiin hieman enemmän valtionhallinnon vastaajien keskuudessa verrattuna muiden organisaatioiden vastaajiin.
- Viestintä: Somekanavissa tapahtuvaa hankeviestintää ei pidetty kovinkaan hyödyllisenä oman organisaation kannalta. Sen sijaan hankkeen järjestämät tilaisuudet, VM:n verkkosivut ja VM:n ICT- uutiskirje on koettu hyödyllisiksi. Sähköpostiviestinnän koettiin tavoittavan parhaiten sidosryhmät. Avovastauksissa toivottiin käytännön esimerkkejä toteutetuista ratkaisuista, erilaisia tilaisuuksia ja foorumeita.

- Tiedon hyödyntämisen esteet ja kehitystarpeet: Henkilöressurssien ja taloudellisten resurssien puute nousi kyselyvastauksissa kärkeen esteeksi tiedon hyödyntämiselle ja avaamiselle. Avovastauksissa listattiin esteinä mm. lainsäädäntöön liittyvät esteet, tietosuojakysymykset, organisaation yhtenäisten linjausten puute, heikot sisäiset ohjeistukset, tiedon hajautuneisuus ja järjestelmien erilaisuus.
- Millaista tukea tarvitaan: Vastauksissa kaivattiin asiantuntijatukea (esim. erillinen tukipalvelu), valtiolta tukea tietojärjestelmien uudistamiseen, käytännön konkreettisia esimerkkejä sekä koulutuksia ja webinaareja. Kansallisesti toivottiin järjestelmätason kehittämistä ja yhteentoimivuuden kehittämistä.

Kyselyn tulosten tarkempaa tarkastelua varten jakauduttiin pienryhmiin lähimpänä istuneiden henkilöiden kanssa. Ajatuksia kyselyn tuloksista kirjattiin Howspaceen (linkki toimitettu hankeryhmän jäsenille) vastaten seuraaviin kysymyksiin:

- Ovatko kyselyn tulokset ennakoituja? Mitkä asiat vaikuttavat oudoilta ja miksi?
- Mitä kyselyn tulokset tarkoittavat jatkon kannalta; onko näiden pohjalta tunnistettavissa toimenpidetarpeita hankekauden aikana/jälkeen?

Owal Groupin edustajat esittelivät lyhyesti koosteen asiantuntijahaastatteluisissa esiin nostetuista riskeistä. Selkeästi merkittävimmiksi riskeiksi hankkeessa tunnistettiin seuraavat:

- Hankkeen tuotoksia ei oteta käyttöön tai hyödyntämistä ei tueta.
- Käyttöönottoon ei ole riittävästi resursseja.
- Toimenpiteitä jätetään tekemättä tietosuojariskin vuoksi.

Lopuksi järjestettiin äänestys hankeryhmän näkemyksen mukaisista keskeisistä riskeistä. Eniten ääniä saivat seuraavat riskit:

- Resurssien puute organisaation operatiivisessa työssä
- Hankkeen tuotokset jäävät ylätason kirjauksiksi, ne eivät konkretisoidu.
- Velvoittavuuden puute

Päätös: Merkittiin tiedoksi hankkeen reflektointi.

klo 13.45–14.15 Kahvitauko

3. Katse tulevaan: Hankkeen tuotosten jatkuvuus ja uudet aloitteet

Käytiin läpi hankkeen tuotosten jatkuvuutta työpakettien kautta.

Työpaketti 1:

Työpakettikokonaisuus on ollut tarkastelussa julkisen hallinnon tiedonhallinnan ja digitalisaation strategisessa yhteistyöryhmässä kesästä 2022 saakka. Valokeilassa ovat erityisesti olleet disinformaation torjuntaa koskeva aihio sekä teemoina datastrategiat ja omadata. Joulukuun kokouksessa on tarkoitus kertoa, miten näitä teemoja on saatu edistettyä. Disinformaation torjunnan osalta kartoitetaan vielä taustatietoja ennen kuin voidaan muotoilla varsinaisia toimenpiteitä. Tahtotilana on, että valtioneuvoston periaatepäätös hyväksyttäisiin myös seuraavan hallituksen toimesta, sillä nykyisellään se on vain tätä hallituskautta koskeva.

Kysyttiin, ovatko strategiset tavoitteet sellaisia, että ne toimivat myös nykyisessä turvallisuustilanteessa. Todettiin, että esim. sisäministeriön ja puolustusministeriön kanssa tehdään jatkuvasti yhteistyötä mm. avoimen datan direktiivin ja arvokkaiden tietoaisteistojen täytäntöönpanon osalta.

Työpaketti 2:

Avoindata.fi-palvelussa julkaistusta tiedon jakamisen toimintamallista oli vastikään käynnissä avoin kommentointikierrros, jonka myötä tehtävät pienet päivitykset julkaistaan pian. Toimintamalli tullaan kääntämään englanniksi ja ruotsiksi.

DVV:n kanssa keskustellaan toimintamallin ylläpidosta ja kehittämisestä ensi vuoden osalta. Fokuksessa ensi vuoden suunnitelmassa on se, miten edistetään toimintamallin ja sen sisällön rikastamista ja käyttöönottoa sekä tiedon hyödyntämistä.

Työpaketti 3:

Tilastokeskuksessa työskennellään tiedon laatukehikon osalta parhaillaan visualisointipilotin kanssa. Pilotin tarkoituksena on kokeilla laatumittariston visualisointia muutamassa casessa. Tiedon laadun yhteistyöverkosto toimii aktiivisesti ja tulossa on verkoston ensimmäinen lähitapaaminen marraskuussa. Joulukuun tapaamisessa on tarkoitus reflektoida verkoston toimintaa ja mennyttä vuotta.

Vuonna 2023 on tarkoitus jatkaa yhteistyöverkoston toimintaa ja tukea laatukriteerien mittariston käyttöönottoa. VM ja Tilastokeskus keskustelevat ensi vuodesta, joka tulee olemaan ns. siltavuosi, kun odotetaan seuraavaa hallitusohjelmaa ja katsotaan miten tuotokset löytävät paikkansa uudessa tilanteessa.

Tiedon laatuun liittyviä kuntien digikannustinhankkeita on lähtenyt käyntiin noin 15 kappaletta ja niissä on fokuksessa erityisesti tiedon laadun kuvaaminen ja kehittäminen. Hankkeille järjestettiin infotilaisuus lokakuussa.

Työpaketti 4:

API-periaatteet on julkaistu avoindata.fi-palvelussa ja Arvi Leino Digi- ja väestötietovirastosta koordinoi rajapintojen kehittämiseen liittyvän yhteistyöverkoston toimintaa. Verkostossa keskustelu on ollut vilkasta. Myös rajapintaperiaatteiden ylläpidon ja kehittämisen osalta käydään keskusteluja DVV:n kanssa jatkuvuuden turvaamiseksi. Tärkeintä olisi, että tietoisuus API-periaatteista kasvaa ja mietitään, miten voidaan edistää periaatteiden käyttöä. Dokumentaatiota verkostossa käsitellyistä asioista kootaan syksyn aikana avoindata.fi:hin.

Kommentoitiin, että rajapinnat koetaan usein hyvin tekniseksi asiaksi, vaikka se lopulta on enemmänkin strateginen asia. Nostettiin esiin myös Helsingin kaupungilla valmisteilla oleva dataekosysteemiselvitys, jossa mm. kerrotaan mitä vastuita ja tehtäviä API:n avaamiseen liittyy. API:n avaamisessa on kyse investoinnista pitkäjänteiseen tekemiseen. Selvitys valmistunee lähiviikkoina ja se tullaan jakamaan hankeryhmälle tiedoksi.

Kommentoitiin, että API-verkostossa kootun tiedon tulisi olla käytössä myös muutaman vuoden kuluttua.

Kommentoitiin TiHA-hankkeen asioiden olevan sen tyyppisiä, että meidän ajattelutapa tulisi niissä pyöräyttää täysin ympäri. Tulisi miettiä, mikä yhdistää kaikkia kuntia ja onko kunnilla tiettyjä yhteisiä lakisääteisiä asioita, joita täytyy tehdä. Vaikuttavuutta voitaisiin saavuttaa enemmän, jos esim. API-periaatteita vietäisiin kuntiin osana kansallisia muutostilanteita, jolloin kunnat joutuvat joka tapauksessa integroimaan ratkaisuja osaksi omaa ympäristöään.

Tietopolitiikan uudet aloitteet

Käytiin lyhyesti läpi, mitä kaikkea tietopolitiikassa on tehty: mm. TiHA-hanke, muut tietopolitiikkaa toteuttavat hankkeet, alustat (DVV:n Yhteentoimivuusalusta, avoindata.fi) ja tiedonhallinnan yhteistyöryhmät. On ollut viestintää, koulutuksia ja erilaisia tilaisuuksia, joiden myötä tietopolitiikan rooli yhteiskunnassa on kasvanut.

Tietopolitiikan käsite alkaa olla vakiintunut, eikä sitä juuri kyseenalaisteta. Oma kysymyksensä on kuitenkin se, mitä tietopolitiikka lopulta on? Jotkut kokevat sen käsitteenä hankalaksi tarttua. Tietopolitiikan on todettu olevan uudenlaista yhteiskuntapolitiikkaa, mutta ennen kaikkea se kuitenkin on yhdessä tekemistä.

Tietopoliittinen selonteko loi pohjaa tietopolitiikalle ja TiHA-hankkeen ollessa nyt loppusuoralla ollaan jonkinlaisessa taitekohdassa – nyt on uuden suuntauksen aika, ettei jämähdetä paikalleen. Jatkossa tietopolitiikan hyötyjä ja vaikutuksia on pystyttävä tuomaan selkeämmin esille niin, että asia aukeaa kaikille. Yhteistä visiointia on tehty hankeryhmässä viimeksi kesällä 2021. Käynnistettiin vapaa ideointi ja keskustelu siitä, mihin asioihin tietopolitiikan kentässä pitäisi tulevana vuosina panostaa ja miksi. Tarkoituksena oli vapaasti nostaa ideoita, olivat ne sitten realistisia tai ei. Ideoita koottiin evästyksenä VM:n tietopolitiikan narratiivityöhön, mutta niiden toteuttamista ei toki voida luvata.

Keskustelussa nousseet ideat koostettiin Miro-työkalulle, josta otettu kuvakaappaus on tarkasteltavissa [Tiimeri-työtilassa](#) (tämän pöytäkirjan liite 1). Nostoja keskustelusta:

- Viisi uutta EU-säädöstä tulossa. Yhteentoimivuus EU-tasolla tärkeää. Jääkö meille liikkumavaraa? Millaista osaamista tarvitaan viiden vuoden päästä julkiselle sektorille ja yrityksiin?
- Helposti lähdetään sääntelyn toimeenpanosta. Nyt olisi tärkeää miettiä, mitä tietopolitiikka mahdollistaa yksilölle esim. hyvinvoinnin lisäämisen kannalta? Hyvinvointiyhteiskunnassa on valtavasti tietojenkäsittelyä ja tieto on keskeinen osa julkisen hallinnon mahdollistavaa roolia. Mitä julkinen hallinto voisi tehdä tukeakseen hyvinvoinnin lisäämistä?
- Kriisin myötä myös käsitys siitä, mikä on tärkeää, voi muuttua. Yhteiskunnallinen jaettu ymmärrys siitä, mitä on prioriteettillisten kärjessä, voi muuttua ja se saattaa vaikuttaa myös tietopolitiikkaan. Muutos on nopeaa.
- YTI-hankkeen aikana oli yhden luukun palvelumalli tavoitteena. Aidosti yhteentoimiva yhteiskunta olisi seuraava tavoite API-periaatteiden ja semanttisen selvityksen lisäksi. API-periaatteita tulee siis viedä käytäntöön.

- On tärkeää, että laatutyö jatkuu ensi vuonna. Laatu tekee mahdolliseksi tiedon yhdisteltävyyden. Joskus laatutyö rajataan rekisterityön ulkopuolelle. Lakeihin lisätään yksittäisiä sanoja, tietovirran näkökulmasta arviointi olisi lainsäädännössä tärkeää. Kansallisen indikaattorialustan muodostaminen.
- Parlamentaarinen yhteinen näkemys, poliittinen tahto uudessa hallitusohjelmassa. Osaaminen on tietynlainen selkäranka, on olemassa ennakoivia mekanismeja. Tarvitaan rohkeampaa visiointia. Onhan arkistot muistettu?
- Strategioista huolimatta ei ole oikeanlaista dataa käytettävissä. Tiedonhallintalaki ei täysin puutu tähän. Helsingin kaupunki on lähtenyt tiedon ja ymmärryksen lisäämisestä liikkeelle. Kriisit nostavat asiaa esiin, ja sitä ratkaistaan yhdessä tietyssä casessa, eikä ymmärretä, että ratkaisuja pitäisi löytää muuallakin. Johdon ymmärryksestä pitäisi lähteä liikkeelle, eikä sitä ole riittävästi.
- Tietojärjestelmähankintojen ohjaaminen
- Yhteistyö on tärkeää, nyt toimitaan silloissa.
- Rahoitusinstrumenttien luominen, se pakottaa ryhtymään keskusteluihin.
- Kuntien toimintaa ei ole rakennettu siltä pohjalta, että ne olisivat tietoorganisaatioita, siksi kyvykkyyksiä ei aina ole. Kuntien paperiarkistot ovat ikuinen ongelma, eikä niihin löydy koskaan rahaa. Tarvittaisiin monen hallituskauden ylittävää rahoitusta.
- Koneluettavuuteen panostaminen
- Miten yhteistyö roolitetaan? Kaunis sana, mutta kuka siitä vastaa? Ei voi olla yhden henkilön hallussa, koska kun vastuuhenkilö lähtee, homma kaatuu. Tarve formalisoida. Hyvinvointialueet voisivat olla pilotteja tässä, näyttäisivät esimerkkiä. Vaatii rohkeutta.
- Menneinä vuosina on tehty paljon, mutta ollaanko tehty oikeita asioita? Kaikki tekeminen on vienyt meitä eteenpäin, mutta heikkous on siinä, että ollaanko osattu hyödyntää jo tehtyjä asioita.
- Tuleva Digital Government Act tulee edellyttämään, että kun henkilö asioi, tietyt tiedot tarvitsee syöttää vain kerran.
- On tehtävä valintoja ja keskityttävä, muuten ei päästä konkretiaan. Valintojen kautta voidaan viedä joitain asioita eteenpäin, löytää rahoitusta ja luoda velvoittavuutta toimijoille, jopa löytää yhteentoimivuutta. Tietopolitiikka ei voi kattaa kaikkea, muuten ei saavuteta kuin joitain pistemäisiä asioita. Arvokkaiden tietoaineistojen kautta olisi tullut iso kokonaisuus, jonka kautta olisi saatu vaikuttavuutta, mutta näin ei käynyt. Pdf:stä on päästävä eroon ja tiedon pitää liikkua, mutta se ei voi tapahtua kertarysäyksellä.
- Kuinka paljon halutaan laittaa panostusta saavutettavuusdirektiivin mukaisiin toimiin? Tämä vaatisi valtavasti työtä. Todettiin, että tähän liittyvä tavoite on VNPP:ssä.

- On menneitä hankkeita, joiden hyötyä ei ole täysin saatu irti. Seuranta puuttuu. Miten varmistetaan, että nämä tuotokset eivät jää raportteihin, vaan ne saataisiin käyttöön?
- Määrärahoja on myös tulevaisuudessa liian vähän tietopolitiikan toteuttamiseen. Onko tässä joku alue, jossa potentiaali ymmärrettäisiin ja investoinnit järjestyisivät?

Keskustelun päätteeksi mainittiin, että 8.11. järjestetään tietopolitiikkaseminaari, jossa teemana on uusi suunta. Tilaisuuden markkinointi käynnistyy lähipäivinä. Tuleva hallitus tulee tekemään tarvittavia painopistevalintoja. Hankeryhmää kiitettiin keskustelusta.

Päätös: Merkittiin tiedoksi käyty keskustelu.

4. Seuraava kokous

Seuraava kokous on sovittu pidettävän keskiviikkona 30.11. klo 13.00–15.50 (Teams-toteutus). Kokouksen agendalla tuolloin ovat mm. hankkeen loppuraportti ja Owl Groupin laatima loppuarviointi hankkeesta.

Mainittiin, että hankkeen loppuseminaari järjestetään virtuaalisesti torstaina 3.11. klo 14–16.

Päätös: Merkittiin tiedoksi hankeryhmän seuraavan kokouksen ajankohta ja toteutustapa sekä hankkeen loppuseminaarin ajankohta.

5. Kokouksen päättäminen

Päätös: Kokous päätettiin klo 15.56.

Liitteet

1. [Kuva Miro-työkalusta: ideoita tietopolitiikan uusista aloitteista](#)